

جامعه یادگیر

ادبیات کودک و نوجوان

- عنوان مجموعه: می‌خواهی چه کاره بشوی؟ (چهار جلد)
- گروه نویسندگان
- تصویرگر: مجید خسرو انجم
- ناشر: دفتر پژوهش‌های فرهنگی، کتاب فلک
- نوبت چاپ: اول - ۱۳۸۲
- شمارگان: ۱۰۰۰۰ نسخه (هر جلد)
- تعداد صفحات: ۱۶ صفحه (هر جلد)
- بها: ۲۷۰ تومان (هر جلد)

○ مهدی کاموس

کاربردی و راهگشایند و مخاطب این آثار نیز فراتر از کودک و نوجوان است. این کتاب‌ها را می‌توان مطالبی «خواندنی» برای بیشتر مردم، بخصوص بزرگسالان کم‌سواد محسوب کرد.

به هر روی، مهم‌ترین ویژگی این کتاب‌افزایش سواد عمومی جامعه است و اما چه ویژگی‌هایی این مجموعه را برای نوجوانان نیز خواندنی کرده است؟

(۱) موضوع: شغل‌یابی و آشنایی با مشاغل گوناگون، به ویژه در دوران نوجوانی که دوران «هویت‌یابی» نامیده می‌شود و انسان‌ها در این سنین سعی دارند که تکلیف خودشان را با آینده روشن کنند، مسئله‌ای بسیار اساسی و حائز اهمیت است.

موضوعی که معمولاً در بزرگسالی پی می‌بریم که برنامه ریزی کردن ایده‌آلیستی برای آن، چنان که در زمان نوجوانی فکر می‌کردیم، درست از آب در نخواهد آمد؛ مگر برای مردان موفق جهان و...!

به هر روی، «نیاز سنجی» دقیق و صحیح نویسندگان و سیاستگذاران این مجموعه، یکی از ویژگی‌های مثبت آن است. البته این نوع آثار، نمونه‌های خارجی فراوانی دارند و برخی از این نمونه‌ها، مانند مجموعه «آشنایی با مشاغل ویژه

نظرشان ارائه دهد. هم چنین، بسیاری از جوانان ما نیز به معنای امروزی، از «سواد» بهره‌مند نیستند. این لحن کلام، شاید ابتدا کمی غیرمنصفانه به نظر بیاید، ولی در حقیقت سال‌هاست که تعریف سواد، از «خواندن و نوشتن» ساده و صرف، فاصله گرفته است و دیگر در نزد سازمان‌ها و نهادهای جهانی، سواد تنها خواندن مطالب نیست، بلکه مسایل دیگری مانند درک مطلب، کاربردی کردن موضوع‌ها و از همه مهم‌تر، کسب مهارت‌های اساسی زندگی نیز در کیفیت و تعریف سواد مطرح است.

امروزه، سواد بیشتر به معنای «میزان توانایی بهره‌وری از زندگی» است و این ممکن نمی‌شود جز با آموختن «مهارت‌های اساسی زندگی» و «غنی‌سازی محیط» و رفتن به سوی «جامعه‌ای یادگیر»!

جامعه‌ای که همواره در حال آموختن شیوه‌های نو و کاربردی کردن مهارت‌های اساسی زندگی است.

کتاب‌هایی از قبیل مجموعه «می‌خواهی چه کاره بشوی؟»، باهدف آموزش مهارت‌های اساسی و راه‌های دستیابی به آن نوشته می‌شود و از این نظر،

از مجموعه «می‌خواهی چه کاره بشوی؟»، تا کنون چهار جلد با نام‌های «بازیگر»، «مترجم»، «کاریکاتورست» و «مهندس مکانیک» چاپ شده است. از آنجا که این کتاب‌ها با فهرست‌نویسی «ادبیات نوجوان» و زیر نظر «گروه کودک و نوجوان» دفتر پژوهش‌های فرهنگی منتشر شده است. جزو ادبیات نوجوانان به حساب می‌آید. چنان‌که تصاویر روی جلد، فونت و تصاویر متن نیز گواه این امر است و بر «نوجوان» بودن رده سنی مخاطبان، تأکید دارد. از این رو، نقد این مجموعه کتاب‌ها باید در حیطه ادبیات کودک و نوجوان باشد. اما مطلب فراتر از این است. بدین معنا که مخاطبان این نوع آثار، «دوگانه» هستند و این کتاب‌ها برای «جامعه بزرگسال کم‌سواد» مناسب‌ترند؛ بزرگسالی که قاعدتاً باید شغل و حرفه خود را انتخاب کرده باشد و از این منظر، شاید چنین کتاب‌هایی برایش کاربردی به نظر نیاید، اما واقعیت این است که بسیاری از این بزرگسالان، در تعیین شغل و حرفه نوجوانان و جوانان خود، نقشی اساسی دارند و از این حیث، کاملاً تعلیم نایافته و آموزش ندیده هستند. بنابراین، چنین کتاب‌هایی می‌تواند به آن‌ها شناختی کلی از شغل و حرفه مورد

کودکان»، عنوان عمومی کتاب‌های «امید»، توسط «مسلم قاسمی» و «موسسه فرهنگی - هنری پنجره»، ترجمه و چاپ شده است.

اشتغال و آشنایی با مشاغل و دریافت اطلاعاتی مختصر و مفید، برای رسیدن به نمایی کلی از یک حرفه خاص، از دغدغه‌های مهم و بزرگ ذهن نوجوانان است و این مجموعه، پاسخی کوتاه و مفید به این دغدغه‌هاست.

(۲) درونمایه: درونمایه یا "theme" اصلی این مجموعه، یعنی آن چیزی که صرف نظر از رساخت کتاب‌ها و از ژرف ساخت مجموعه کلی آثار بر می‌آید، چنین است که می‌خواهد به مخاطب نوجوان آموزش دهد و یادآوری کند که برای انتخاب

شغل و حرفه، باید درباره آن اطلاعات کامل و صحیح داشت. این درونمایه اصلی که روح حاکم بر مجموعه چند جلدی است، از دیگر ویژگی‌های مثبت آن به شمار می‌رود.

«می‌خواهی چه کاره بشوی؟»

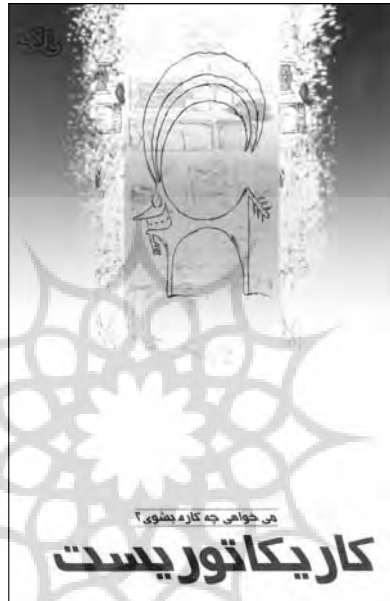
نکته‌ای که بسیاری از انسان‌ها، سال‌ها پس از انتخاب شغل‌شان و پرداختن به آن، به آن پی‌می‌برند و گاهی این اطلاعات و شناخت، تنها باعث دلخوری و دلسوزی و یأس و ناامیدی است و گاهی نیز هیچ کمکی به بهتر شدن ما در انجام حرفه‌مان نمی‌کند!

(۳) ساختار: شیوه بیان و ارائه مطالب، شامل آرایش اطلاعات و چگونگی انتقال و ترتیب آن‌ها در این مجموعه، از نظم و سادگی حساب شده‌ای برخوردار است که خواننده را در درک سریع و آسان مطالب‌ها یاری می‌رساند.

در واقع نویسندگان این مجموعه سعی کرده‌اند مهم‌ترین اصل «ساده نویسی»، یعنی بیان منطقی اطلاعات از ساده‌ترین و جذاب‌ترین راه را رعایت کنند. این که این نویسندگان تا چه اندازه موفق شده‌اند، بحث دیگری است، اما چنین کوششی در

تک‌تک این کتاب‌ها دیده می‌شود.

مثلاً ارائه اطلاعات درباره شغلی مانند مکانیک، که مقدمه، مهندس مکانیک کیست و چه کار می‌کند؟، مهندس مکانیک از چه وسایلی استفاده می‌کند؟، مهندس مکانیک چه اطلاعاتی باید داشته باشد؟، مهندس مکانیک چه توانایی‌هایی باید داشته باشد؟، مهندس مکانیک چگونه می‌تواند در شغلش پیشرفت کند؟ مهندس مکانیک با چه شغل‌های دیگری در ارتباط است؟ به مهندس مکانیک چه نیازی داریم؟، برای مهندس مکانیک شدن، از حالا چه کار باید بکنیم؟ مهندسی مکانیک را از کجا یاد بگیریم؟ و تاریخچه مهندسی مکانیک را شامل می‌شود، دارای ساختاری ساده و کاربردی است که

به هر مخاطبی، اعم از نوجوان و یا بزرگسال، در شانزده صفحه اطلاعات مفیدی می‌دهد. چنین شیوه‌ای که در همه کتاب‌های این مجموعه رعایت شده است، به سؤالات اساسی مخاطب، نظیر چنین شغلی چیست؟ از کجا باید آن را یاد بگیریم؟ این شغل با چه رشته‌ها و شغل‌های دیگر در ارتباط است؟ برای رسیدن به چنین حرفه‌ای باید چه توانایی‌ها و ویژگی‌هایی داشته باشیم؟ ... پاسخی کوتاه، اما مفید و راهگشا می‌دهد. در پایان، باید اشاره کنیم که بیان ساده و کاربردی اطلاعات و آشنا کردن خواننده با مشاغلی پیچیده، همانند «مهندسی مکانیک» و یا «مترجمی» که نویسندگان خوب از عهده‌اش برآمده‌اند، برای هر مخاطبی جذاب‌کننده است.

(۴) زبان: در نگاه اول، ساده‌نویسی، تنها در نثر و زبان هر اثری خلاصه می‌شود؛ اشتباهی که بسیاری از منتقدان و کارشناسان ادبیات کودک و نوجوان و یا آموزش‌یاران سوادآموزی دچار آن هستند. اما ساده‌نویسی در زبان، شامل بیان ساده و روان مطالب در نحو و ساختار جمله‌ها و هم‌چنین، انتخاب و گزینش واژگان عمومی و قابل درک و پرهیز از

تنسيق الصفات و آوردن بیش از اندازه صفات و قيود و یا کلمه‌های ترکیبی و چند سیلابی و ... همگی در رساخت می‌گنجد و از ظاهری‌ترین مصداق‌های ساده‌نویسی است. از این حیث نیز این مجموعه آثار قابل قبول هستند. اما به نظر می‌رسد که نثر و زبان این آثار، به بازنویسی و کار بیشتر نیاز دارد. داشتن گروهی ساده‌نویس و ویراستار ادبی، در کنار ویراستاران علمی، از نیازهای اساسی و جدی این مجموعه است. مثلاً در برخی کتاب‌ها جملات طولانی است و یا نویسندگان، بیش از حد از بعضی کلمه‌ها استفاده کرده‌اند. مانند تکرار «مهندس مکانیک»، در صفحه ششم کتاب «مهندس مکانیک»: «وسایل مورد نیاز مهندس مکانیک بسیار زیاد است. مهندس مکانیک مانند مهندس‌های تمام رشته‌ها به ماشین حساب مهندسی، کاغذ، قلم، و کتاب‌های ویژه مهندسی مکانیک برای دسترسی به فرمول‌های لازم نیاز دارد. هم‌چنین مهندس مکانیک به لوازم «» چنان که می‌بینیم، در دو جمله فوق، چندین بار از واژگان مهندس مکانیک، مهندس‌های، مهندسی مکانیک و ... استفاده شده است. کتاب «کاریکاتور پست»، از لحاظ ساده‌نویسی، نسبت به بقیه آثار، دچار مشکلات و ضعف‌های بیشتری است؛ به گونه‌ای که این مشکل، از صفحات اولیه و بخش مقدمه آغاز می‌شود و تا پایان نیز با جملات طولانی و تکراری ادامه می‌یابد. مثلاً در صفحه سوم این کتاب، جمله‌ای چنین طولانی آمده است:

«اما در پس این خنده، اندیشه هست. این اندیشه درباره جابجایی عجیب، درباره اشکالی که با این جابه‌جایی پدید می‌آید، و درباره این است که چه کار بکنیم.»

همان گونه که اشاره شد، چنین کتاب‌هایی پیوندی موضوعی و ساختاری با بزرگسالان کم‌سواد جامعه نیز دارند و از این نظر، می‌توان امیدوار بود که خوانندگان این کتاب‌ها، در کنار نوجوانان و جوانان، والدین و بزرگسالان نیز باشند.

دیگر این که توجه به سایر مهارت‌های اساسی با رویکرد آموزشی و ساده‌نویسی، از نیازهای اساسی و جدی جامعه ماست که می‌تواند بیشتر در دستور کار نویسندگان کتاب‌های غیر تخیلی «non fiction» کودک و نوجوان قرار بگیرد. نویسندگان کودک و نوجوان، تنها با درک تفاوت‌های اساسی کودک و بزرگسال و رده سنی میانه آن‌ها (نوجوان)، می‌توانند آثاری خواندنی برای همه اقشار جامعه تولید کنند.

پرداختن به موضوع‌های اساسی زندگی کودک و نوجوان، در رشته‌های مذهبی، علمی، بهداشتی، روانی، اجتماعی، و ... با شیوه‌هایی ساده و جذاب، از نیازهای مهم ادبیات کودک و نوجوان جامعه ماست که تنها اثبات این «ضرورت و نیاز»، به مقالات مفصلی نیاز دارد.